

A large white egret stands on a snowy field with its wings spread wide. The bird is facing left, and its long neck is extended. The background is a soft-focus snowy landscape with some dry grass visible. The lighting is bright, suggesting a sunny day.

Grote Zilverreigers in de Peel en Kempen

R. Kastelijn & R. van den Heuvel

Foto voorblad:
R. Kastelijin

Foto's:
P16 (1) en P19, R. Kastelijin; overige foto's, R. van den Heuvel

Met dank aan:
H. van den Heuvel, J. van Rijswick, VWG de Peel, VWG de Kempen, Sovon, Trektellen.nl,
Waarneming.nl en alle enthousiaste tellers

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbenden noch mag het zonder schriftelijke toestemming worden gebruikt voor commerciële toepassingen en/of voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd. De auteurs besteden de grootst mogelijke aandacht aan de juistheid van informatie in dit rapport. Fouten zijn echter niet volledig uit te sluiten. U kunt daarom geen rechten aan deze teksten ontleenen.

©MMIX-MMXX – Trektelpost Strabrechtse Heide - HAS039

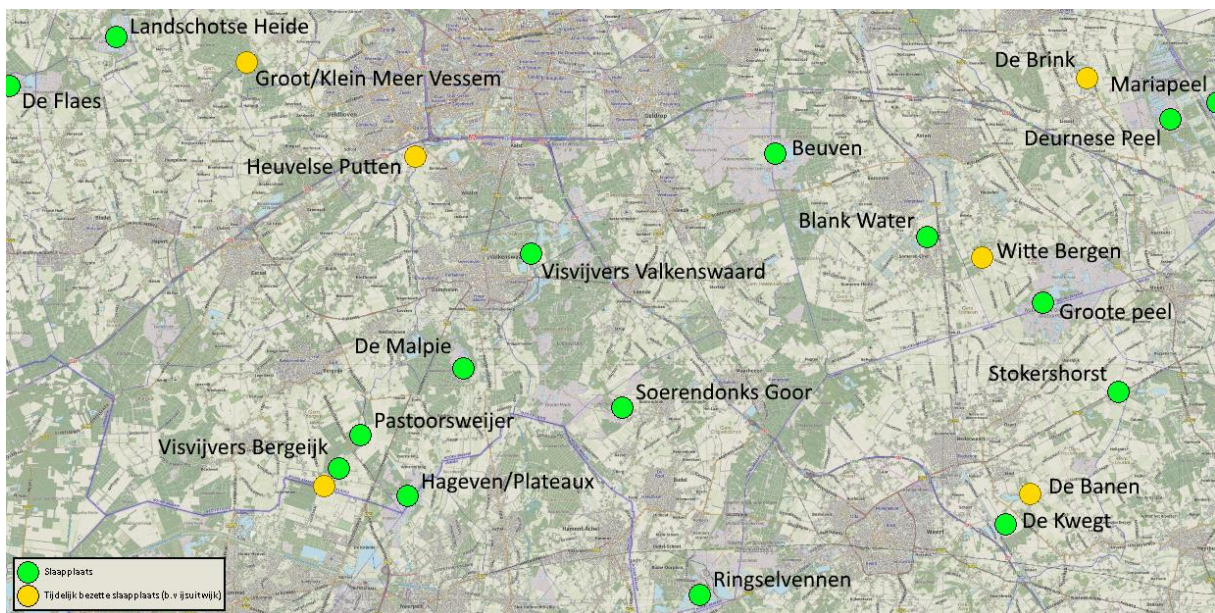
Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Hoe vind je een slaapplaats?	5
Waar zijn de slaapplaatsen?.....	6
Incidentele slaapplaatsen.....	7
Invloed van kou	7
Invloed van droogte	8
Invloed van verstoring.....	8
Invloed van veel wind.....	8
Verplaatsing zonder duidelijke oorzaak	10
Gedrag tijdens het bezetten van slaapplaatsen	10
Gedrag tijdens het verlaten van slaapplaatsen	10
Aantallen op slaapplaatsen	12
Andere soorten op slaapplaatsen	13
Verspreiding rond slaapplaatsen	13
Wanneer tellen?	17
Hoe tellen?	17
Relatie foeragerende Ganzen en Grote Zilverreigers?	18
Honkvaste vogels.....	18
Grote Zilverreigers in de zomer	19
Verzamelen	19
Imponeergedrag	19
Grote Zilverreigers op trek.....	20
Grafieken	22

Inleiding

Eind 2009 schreven wij al een rapportje over Grote Zilverreigers op slaapplaatsen in de regio Peel en Kempen. Destijds was er nog maar weinig bekend over deze vogels en hun slaapplaatsen. Inmiddels is er al veel meer informatie beschikbaar en is het aantal slaapplaatsen dat geteld wordt in ons land flink toegenomen. Hoewel het tellen van een slaapplaats feitelijk niet zo moeilijk is, moeten de telregels wel goed nageleefd worden en dient er tijdens het tellen goed te worden opgelet. Daarnaast zijn er waarschijnlijk meer (kleinere) slaapplaatsen dan gedacht, doordat een aantal slaapplaatsen vermoedelijk nog niet is ontdekt. Ook gaan we in op een aantal recent geopperde "theorieën" die we voor onze regio zeker niet kunnen onderschrijven. Dit is een uitbreiding op het eerste rapport, waarvan een groot gedeelte ook in dit rapport wederom besproken zal worden, aangevuld met veel nieuwe informatie.

In de Peel en Kempen zijn inmiddels minstens 25 slaapplaatsen bekend. Hierbij gaat het in 8 gevallen om tijdelijk bezette locaties, bijvoorbeeld bij langere vorstperioden. Daarnaast zijn er ca 8 grotere slaapplaatsen met regelmatig maxima van meer dan 15 exemplaren. Enkele van de grootste slaapplaatsen zijn Mariapeel, Beuven, Soerendonks Goor en Landschotse Heide. Hogere aantallen van minimaal 40 exemplaren zijn niet voorbehouden aan die grotere slaapplaatsen, maar kunnen ook bij de middelgrote slaapplaatsen voorkomen. Buiten dit zijn er indicaties voor minimaal 3 mogelijke (tijdelijke) slaapplaatsen, waarvan de exacte locatie nog niet bekend is. Hoewel foeragerende Grote Zilverreigers vrijwel door heel het gebied kunnen worden aangetroffen, wordt de soort in sommige gedeelten wel veel minder gezien.

Enkele slaapplaatsen vallen buiten de kaart, locaties bij benadering. Kaart bron: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl (bewerkt) onder CC BY licentie

Dit rapport is gebaseerd op meer dan 1000 slaapplaatstellingen uitgevoerd door de auteurs. Deze werden voornamelijk gehouden in de winterperiode (voornamelijk oktober-maart) in de jaren 2005-2019. Het betreft voornamelijk tellingen bij het Beuven en het Soerendonks Goor, maar ook De Banen (vanaf 2011) en De Kwegt (vanaf 2016). Daarnaast zijn een aantal andere slaapplaatsen enkele malen bezocht en zijn ook een aantal plekken bezocht waar geen (of slechts incidenteel) vogels slapen. Aanvullend is gebruik gemaakt van gegevens van de regionale slaapplaatstellingen die drie maal per winterhalfjaar gehouden werden in de jaren 2005-2015 (Kempen, Zuidoost Brabant) en 2007-2015 (Peel, Noordwest Limburg).

Deze slaapplaatstellingen werden gedurende de SOVON telweekenden op minimaal 15 locaties uitgevoerd door tellers van VWG De Kempen, VWG De Peel en andere enthousiaste deelnemers. Ook zijn waarnemingen van derden (voornamelijk Mariapeel) en soms van waarneming.nl gebruikt. Voor de slaapplaatstellingen werden in een bepaald tijdsbestek rond zonsondergang of zonsopkomst alle invallende of vertrekkende Grote Zilverreigers geteld. Voor de verspreiding rond de slaapplaatsen zijn voornamelijk waarnemingen tussen 2005 en 2019 van de auteurs gebruikt (ten minste 2000), aangevuld met waarnemingen van derden en incidenteel van waarneming.nl. Alle waarnemingen van de auteurs zijn doorgegeven aan SOVON.

Slaapplaats Soerendonks Goor, 20-11-2011

Hoe vind je een slaapplaats?

Een goed beginpunt is na te gaan op welke plekken overdag regelmatig meerdere Grote Zilverreigers gemeld worden. Uit onze bevindingen is gebleken dat, wanneer het gaat om meer dan "een paar" exemplaren (grootweg >2), de kans groot is dat er zich binnen een straal van 5km een slaapplaats bevindt. Bij 1 à 2 exemplaren wil die afstand nog wel eens groter zijn (tot ca. 10km). Een enkele vogel die verder dan 5km van een bekende slaapplaats verblijft, kan echter ook een indicatie zijn voor een slaapplaats dichterbij. In eerste instantie kun je het beste overdag gaan kijken bij grotere plassen of daar de juiste begroeiing aanwezig is en daar vervolgens 's ochtends gaan posten. Mochten ze daar niet zitten, kun je ook kleinere plassen in de buurt proberen.

Op plekken waar meerdere plassen aanwezig zijn, kun je het beste 's avonds of 's morgens in het open veld gaan posten bij een vermoedelijke slaapplaats om te kijken waar de vogels vandaan komen of heen lijken te vliegen. Let er wel op dat er ook sprake kan zijn van na- en voorverzamelplaatsen. Je kunt ook gaan posten bij een bekende plek waar vogels vaak overdag foerageren om te kijken waar ze 's avonds naartoe vertrekken of waarvandaan ze 's ochtends aan komen vliegen. Wanneer een slaapplaats 's ochtends in het donker niet direct zichtbaar is, wil dat niet zeggen dat er geen vogels aanwezig zijn. In sommige gevallen kan het lastig zijn om een slaapplaats te vinden, doordat er in de nabije omgeving geen duidelijk geschikte plek lijkt te zijn.

Slaapplaats Beuven, 19-02-2015

Waar zijn de slaapplaatsen?

Aanvankelijk werd gedacht dat de slaapplaatsen alleen aanwezig waren op rustige plekken bij grotere waterpartijen (bijv. vennen, plassen), waarbij de oever of een eventueel aanwezig eiland minimaal voor een deel begroeid is met bomen of struiken. Inmiddels is duidelijk geworden dat ze ook bij kleinere plassen met voldoende begroeiing (b.v. visvijvers, poelen) blijken te slapen (zelfs plasjes van ca 2000m²). Slaapplaatsen kunnen ook vlakbij de bebouwde kom aanwezig zijn (b.v. Groot Goor) en in de omgeving van (bredere) riviertjes (b.v. Bundertjes). Dit zou kunnen betekenen dat er wellicht meer slaapplaatsen zijn dan gedacht.

Daarnaast geldt dit alleen voor "normale" omstandigheden; zo zitten de vogels bij langdurige vorst juist op plekken waar ze normaliter niet slapen. Grote Zilverreigers slapen over het algemeen op geringe hoogte (veelal lager dan 10m) in of bij veel vertakte bomen en/of struiken (bijv. wilgen) op oevers of eilandjes. Waarschijnlijk proberen de vogels op deze manier grondpredatoren te ontwijken. Een enkeling zit wel eens hoger, maar wanneer er veel vogels hoog in bomen zitten heeft dat meestal een bijzondere oorzaak, zoals bijvoorbeeld verstoring door predatoren. De aanwezigheid van een plek omringd met water (b.v. eiland) met eerder genoemde begroeiing is een pre en bij kleine plassen waarschijnlijk zelfs vereist. Slechts af en toe wordt er stand in het water geslapen. Dit gebeurt veelal in bijzondere situaties zoals extreme droogte. Doordat de vogels vaak vrij laag in dichte begroeiing zitten, zijn ze niet altijd meteen te zien.

Incidentele slaappleatsen

Er zijn plekken waar onder normale omstandigheden soms slapende Grote Zilverreigers opduiken, maar die na korte tijd weer vertrokken zijn (b.v. Bakelse Plassen, De Banen na 2016). Mogelijk betreft het hier trekkende vogels, die zich later voegen bij vaste slaappleatsen of verder trekken. Door bijvoorbeeld een goed voedselaanbod, is het daarnaast mogelijk dat vogels van vaste slaappleatsen deels of geheel uitwijken naar andere nabijgelegen plekken. Zo lijkt het erop dat vogels van de Grootte Peel (mogelijk ook Blank Water), bij een goed voedselaanbod bij de Witte Bergen (enkele kilometers verderop), uitwijken naar die locatie om daar enige tijd een slaappleat te gebruiken.

Invloed van kou

Afhankelijk van de hoeveelheid ijsbedekking slapen Grote Zilverreigers op verschillende plekken. In eerste instantie (de eerste dagen) zal de normale slaappleat nog bezet zijn, maar naarmate de vorstperiode vordert en de ijsbedekking toeneemt zullen de vogels hun gedrag gaan aanpassen. Wanneer er al redelijk wat ijsbedekking is slapen de vogels op het ijs, vrijwel altijd aan de rand van een wak in gezelschap van andere soorten zoals ganzen, zwanen en/of eenden. Een gedeelte van de vogels kan nu al besluiten weg te trekken. Als er veel verstoring door grondpredatoren plaatsvindt, kunnen Grote Zilverreigers ook tijdelijk hoger in bomen gaan zitten of al vertrekken. Wanneer het ijsdek groeit tot meer dan ca 90%, zullen ook de resterende vogels het ijs verlaten. Zij verplaatsen zich dan vermoedelijk grotendeels naar het zuidwesten van Nederland (b.v. Biesbosch). Maar ook enkele (geschikte) locaties in de buurt die onder normale omstandigheden niet bezet zijn (bijv. De Brink), worden dan ineens als slaappleat ingezet.

Soms worden bij langdurige vorst dus andere plassen als slaappleat gebruikt, maar ze slapen incidenteel ook in kleine groepjes langs riviertjes. Vermoedelijk worden ook af en toe zelfs kort sloten als tijdelijke slaappleat gebruikt. Bij aanhoudende vorst worden veelal dezelfde uitwijkplekken bezet, maar mogelijk worden ook nieuwe, wat lastiger te vinden plekken gebruikt of wordt niet naar bekende locaties uitgeweken. Wanneer moet worden uitgeweken, lijken de vogels ook minder kieskeurig en worden slaappleatsen op het ijs, in rietkragen of hoger in de bomen bezet. In een enkel geval blijven Grote Zilverreigers toch bij een plas aanwezig die helemaal dicht gevoren is (b.v. Stokershorst). Wanneer het ijs weer grotendeels weg is, zullen redelijk vergelijkbare aantallen vogels binnen korte tijd (ca een week) weer terugkeren naar de slaappleats.

Invloed van droogte

Wanneer een plas bij een slaapplek gedeeltelijk droogvalt, zullen de vogels deze locatie niet direct verlaten, maar een gedeelte van de Grote Zilverreigers zal naarmate de droogte vordert wel wegtrekken. Mocht er helemaal geen water meer rondom de vaste slaapplek zijn, kunnen de overgebleven vogels proberen staand in resterende ondiepe delen van dezelfde plas te gaan slapen. Ook kunnen Grote Zilverreigers bij droogte op/rond de slaapplek soms weer hoger in bomen gaan slapen, wellicht wederom gerelateerd aan eventuele verstoring. Bij veel verstoring zullen alle vogels ook een gedeeltelijk drooggevallen plas al verlaten (b.v. Beuven). Daarnaast zal een plas ook helemaal verlaten worden wanneer deze nagenoeg droogvalt. Mogelijk vertrekken de vogels onder deze omstandigheden naar een andere nabijgelegen slaapplek. In het najaar van 2018 bijvoorbeeld, werd i.v.m. de extreme droogte, de vaste locatie bij De Kwegt verlaten en keerden de vogels tijdelijk weer terug naar de oude slaapplek bij De Banen.

Invloed van verstoring

Bij regelmatige verstoring, bijvoorbeeld door werkzaamheden, maar mogelijk ook door grondpredatoren, kunnen de vogels uitwijken naar een andere locatie op dezelfde plas. Dit is soms een plek die al eerder gebruikt is, maar het komt ook voor dat een geheel nieuwe plek gebruikt wordt als slaapplek. Grote Zilverreigers kunnen bij extreme verstoring zelfs voor hun slaapplek uitwijken naar opmerkelijke plekken bij dezelfde plas (b.v. hoog in bomen), maar zullen vooralsnog niet vertrekken. Op het moment dat de verstoring bij elke oever plaatsvindt, zullen de vogels uiteindelijk toch de plas verlaten. Wanneer het weer rustig is, keren ze na enige tijd wel weer terug (b.v. Beuven).

In het geval dat er door werkzaamheden te veel begroeiing verwijderd wordt en de geschikte plekken voor een slaapplek zo goed als verdwenen zijn, zullen de vogels niet meer terugkeren (b.v. De Banen). Wanneer er geen andere slaappleken in de directe omgeving aanwezig zijn (<5km), zullen ze een nieuwe geschikte plek proberen te vinden nabij de plas van de oude slaapplek. Zo hebben Grote Zilverreigers bij De Banen de slaapplek na ingrijpende werkzaamheden verlaten, om voortaan op een nieuwe plek ca 1.5 kilometer verderop bij De Kwegt te gaan slapen. Bij De Banen zijn daarna alleen nog incidentele slapers waargenomen. Zie ook hoofdstuk "incidentele slaappleken". Wanneer er wel een andere slaapplek in de nabije omgeving aanwezig is, zullen de vogels waarschijnlijk uitwijken naar deze locatie. Maar in het geval van twee dicht bij elkaar gelegen slaappleken, vindt onder normale omstandigheden waarschijnlijk ook al regelmatig uitwisseling plaats (bijv. Pastoorsweijer en Visvijvers Bergeijk).

Invloed van veel wind

Wanneer het hard waait en de slaapplek in de wind ligt, kunnen Grote zilverreigers beschutting gaan zoeken. In deze gevallen zullen de vogels op de plas bij de slaapplek proberen uit de wind te gaan zitten, bijvoorbeeld op de grond of laag in struiken/bomen. Ze kunnen dan mogelijk moeilijker te vinden zijn. Uitmijking naar andere slaappleken vindt nu waarschijnlijk niet plaats.

Grote Zilverreiger, Helenaveen, 19-01-2020

Grote Zilverreiger, Strabrechtse Heide, 12-12-2015

Verplaatsing zonder duidelijke oorzaak

Grote Zilverreigers hebben op een plas vaak een vaste plek als slaapplek, maar in sommige gevallen gebruiken zij verschillende andere plekken waar ze regelmatig slapen. Ook wisselt een vaste slaapplek op een plas soms schijnbaar zonder duidelijke oorzaak na een paar jaar. Bij uitzondering slapen de vogels verspreid op meerdere plekken op een plas. In deze gevallen kan het zelfs gaan om meer dan twee slaapplekken. Vaak gaat dit wel gepaard met hogere aantallen die aanwezig zijn in het gebied. Mogelijk heeft dit ook te maken met trekkende vogels die nieuw aanwezig zijn en waarbij de vaste locatie nog niet bekend is. Het is in een aantal gevallen waargenomen dat één of meerdere Grote Zilverreiger(s), die al in de omgeving van de slaapplek aanwezig waren, vertrokken om vervolgens een rondje om vogels elders op de plas of een nabijgelegen plas te vliegen en weer terug naar de slaapplek te keren ("ophalen"). De Grote Zilverreigers van die andere plekken, voegden zich dan na korte tijd bij de exemplaren op de slaapplek.

Gedrag tijdens het bezetten van slaapplekken

Als de Grote Zilverreigers 's avonds richting slaapplek gaan, blijkt dat de vogels die al op de plas aanwezig zijn, grotendeels als eersten de slaapplek bezetten. Zij vliegen vaak laag naar de slaapplek. Vogels die van verder komen, zijn meestal de exemplaren die als laatste op de slaapplek aankomen en vliegen vaak hoog. De meeste vogels komen solitair of soms met enkele exemplaren aangevlogen. Wanneer Grote Zilverreigers van een voorverzamelplek of van een gezamenlijke foerageerplek komen, kunnen ze ook in grotere groepen aan komen vliegen. Vaak wisselen nét op de slaapplek aangekomen vogels nog van plaats. Regelmatig komen ze hierbij in conflict met andere exemplaren. Dit kan dan resulteren in één of meerdere Grote Zilverreigers die rond de slaapplek gaan vliegen en vervolgens op een andere plek weer invallen. Met enige regelmaat komt het voor dat vogels in het donker nog komen invallen.

Gedrag tijdens het verlaten van slaapplekken

In tegenstelling tot de avond, hebben de vogels in de ochtend hun plek natuurlijk al gevonden en is er dan ook veel minder activiteit. De Grote Zilverreigers worden actiever naarmate het lichter wordt en zullen dan ook binnen de kortste keren de slaapplek gaan verlaten. De meeste vogels vertrekken in het half uur vóór zonsopkomst. Wanneer de zon al erg vroeg opkomt (vroeger in het najaar, later in het voorjaar), vertrekken de vogels vaak wat later. Op sommige plaatsen kan de slaapplek in enkele minuten leeg zijn. Terwijl op andere locaties de laatste vogel pas een uur na de eerste vertrekt. Het weer kan hier wellicht van invloed zijn; donker (bewolkt) weer heeft vaak tot gevolg dat het langer duurt voordat de vogels de slaapplek verlaten (vaak ca 10-15 minuten later). Harde regen kan er zelfs voor zorgen dat dit extreem lang duurt. Ze vertrekken voornamelijk één voor één (dit kan wel snel na elkaar zijn) of soms in een klein groepje. Zelden wordt vertrokken in grote groepen en vrijwel nooit met alle exemplaren tegelijkertijd (dit gebeurt meestal door verstoring). Ook vindt 's ochtends, vóór het vertrek naar de foerageergebieden, af en toe het verzamelen weer plaats. Meerdere exemplaren vertrekken dan na elkaar van de slaapplek naar een gezamenlijke plek, om vanaf daar korte tijd later naar een foerageerplek te vertrekken. Tijdens het verlaten van een slaapplek zullen de vogels niet veel geluid maken. Dit in tegenstelling tot het opvliegen tijdens het foerageren of bij verstoring; dan laten Grote Zilverreigers vrijwel altijd hun kenmerkende roep horen.

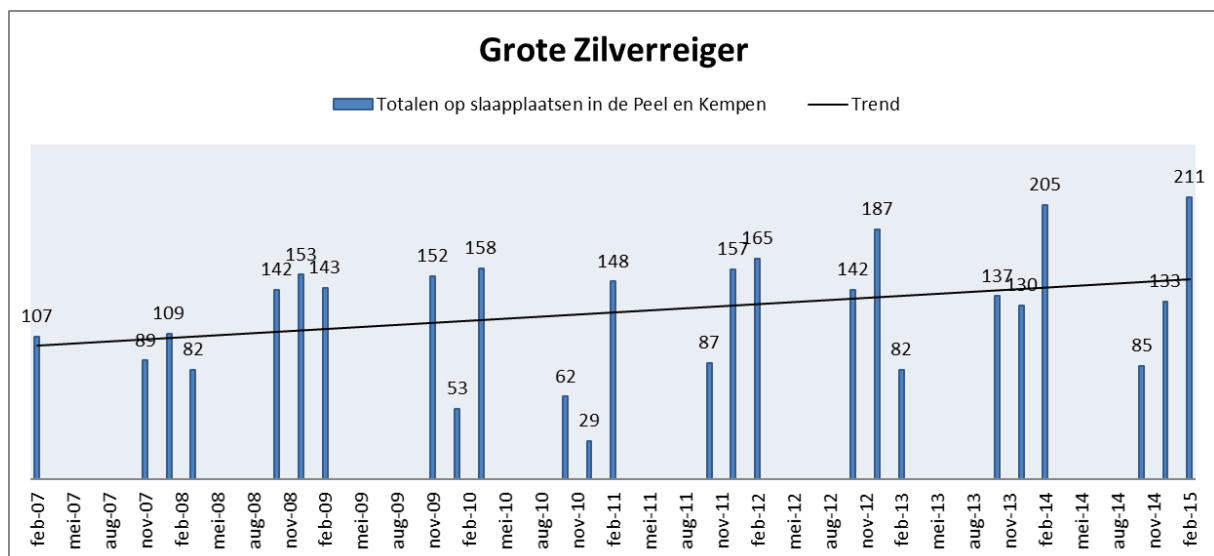
(Na)verzamelen, Soerendonks Goor, 12-01-2020

Grote Zilverreiger, Liessel, 19-12-2019

Aantallen op slaapplaatsen

Aantallen kunnen per slaapplaats behoorlijk variëren; van maximaal tussen ca 15 en 30 exemplaren op grotere slaapplaatsen (o.a. Beuven, Soerendonks Goor, Mariapeel), tot slechts enkele (minimaal 2) op de kleinere slaapplaatsen (b.v. Stokershorst, Groot Goor). De vogels op de kleine slaapplaatsen lijken overigens aan deze lage aantallen voldoende te hebben. Ze hebben geen directe neiging om naar een grotere slaapplaats te vertrekken. In de periode half november tot en met half januari, blijven de aantallen onder normale omstandigheden vrij stabiel. Tijdens de trekperiodes daarentegen (augustus-november en februari-april), kan in enkele weken tijd een halvering of een verdubbeling van deze aantallen voorkomen. Het aantal vogels dat langere tijd op de slaapplaats verblijft en dus niet direct doortrekt, hangt vrijwel zeker samen met het voedselaanbod.

Aantallen Grote Zilverreigers op slaapplaatsen in de Peel en Kempen (2007-2015)

Wanneer er tijdens de trek een groot voedselaanbod is in de directe omgeving van een slaapplaats, kan dit zorgen voor een zeer grote toename (soms minimaal verdrievoudiging). Dit komt vrijwel jaarlijks op een enkele slaapplaats voor en dan zijn de aantallen op nabijgelegen slaapplaatsen meestal juist lager. De piek van zo'n toename varieert van 1 dag tot hooguit enkele dagen en kan dus makkelijk gemist worden. Wel blijven de aantallen dan vaak enige tijd (enkele weken) hoger dan gewoon. Wanneer de hogere aantallen weer afnemen, verspreidt i.i.g. een gedeelte van die vogels zich weer naar nabijgelegen slaapplaatsen.

De hoogste aantallen per slaapplaats in de Peel en Kempen regio, werden met 82 exx op 14 februari 2015 in de Mariapeel, 68 exx op 5 oktober 2016 bij het Beuven en 64 exx op 18 november 2018 bij De Kwegt vastgesteld. Jaarlijks kan er flinke variatie in aantallen mogelijk zijn en de regionale piek kan zowel in het voorjaar als in het najaar plaatsvinden. Het totale maximum in onze regio, wordt geschat op tussen de 220 en 270 vogels. Een enorme toename sinds de eerste regionale waarnemingen eind jaren tachtig. Deze aantallen variëren echter regelmatig en het gaat hier zoals gezegd over maxima. De totaalaantallen in de winterperiode in onze regio, kunnen onder normale omstandigheden geregeld veel lager zijn (ca 140-205 exx). Bij lange perioden van vorst, kunnen de aantallen overigens teruglopen tot hooguit enkele tientallen exemplaren (ca 25-60 exx).

Andere soorten op slaapplaatsen

Grote Zilverreigers slapen op een aantal locaties samen met Aalscholvers. Ook slapen Aalscholvers soms wel op dezelfde plas, maar niet direct samen met Grote Zilverreigers. Aalscholvers zijn, meer dan Grote Zilverreigers, geneigd om hoger te gaan slapen. Hoewel Grote Zilverreigers enkele keren per jaar gebruik maken van een bepaalde foerageerwijze van Aalscholvers, blijft dit meestal beperkt tot een bepaalde tijd in het jaar en duurt dit kort. Aalscholvers jagen dan in een grote groep langs oevers van de plas bij de slaapplaats en Grote Zilverreigers staan aan de randen van die jagende groep, om ontsnappende vissen te vangen. Dit heeft mogelijk te maken met een piek in aanbod van voedsel voor de Aalscholvers. Een aantal Grote Zilverreigers foerageert daarnaast normaliter vaak op de plas van de slaapplaats zelf, terwijl de overgrote meerderheid van de Aalscholvers meestal juist elders voedsel gaat zoeken. Waarschijnlijk slapen Aalscholvers en Grote Zilverreigers bij dezelfde plas, omdat het voor beide soorten gewoon geschikte slaapplekken zijn.

Grote Zilverreigers slapen soms ook samen met Blauwe Reigers, maar dit lijkt eerder uitzondering dan regel. Op een enkele locatie komt dit wel vaker voor, doordat een kolonie Blauwe Reigers aanwezig is (b.v. Soerendonks Goor). Daarnaast slaapt de soort soms ook samen met Lepelaars, zoals bijvoorbeeld bij de Banen en het Beuven (waar van 2016 tot en met 2018 Lepelaars gebroed hebben). Ook zeldzamere soorten zoals Kleine Zilverreiger (o.a. De Banen, Beuven) en in een uitzonderlijk geval zelfs Koereiger, duiken soms op een slaapplaats op. Zo waren van 16 t/m 17 april 2016 vijf Koereigers aanwezig op het Beuven. Deze Koereigers sliepen toen op het eiland bij de Grote Zilverreigers. Bij ijsvorming kunnen Grote Zilverreigers ook op het ijs bij ganzen, zwanen en eenden slapen.

Verspreiding rond slaapplaatsen

De verspreiding rond de slaapplaatsen lijkt te variëren van aanwezig blijven bij de plas waar de slaapplaats zich bevindt, tot het uitwaaiëren in de gebieden daaromheen tot ca 10 kilometer. In de Peel en Kempen zullen de meeste vogels echter binnen een straal van 5 kilometer van de slaapplaats blijven (ca 87-96-%). Binnen 6 kilometer is dit zelfs ca 90 tot 99%. Slechts een enkeling zal op 10 kilometer afstand van een slaapplaats gaan zitten. Zo verbleven bijvoorbeeld al jaren regelmatig enkele Grote Zilverreigers in de buurt van het Groot Goor op vrij grote afstand van de dichtstbijzijnde slaapplaats (het Beuven, ca 6.5 kilometer verderop). Terwijl verderop in het gebied tussen deze slaapplaatsen, zelden Grote Zilverreigers waargenomen werden. Na behoorlijk wat speurwerk, werd een slaapplaats bij een relatief kleine plas bij het Groot Goor zelf gevonden. Hetzelfde geldt voor Visvijver Stokershorst; ook daar werden overdag in de directe omgeving regelmatig enkele Grote Zilverreigers waargenomen. De dichtstbijzijnde bekende slaapplaatsen (De Banen, de Groot Peel), liggen beide ca 5.5 kilometer verderop. Later is ontdekt dat deze vogels bij Visvijver Stokershorst zelf bleken te slapen.

Wanneer tijdens de trek op een slaapplaats zeer hoge aantallen aanwezig zijn, foerageren de vogels voornamelijk dichterbij (<3km), in verband met voedselaanbod. Zo sliepen in het najaar van 2018 uitzonderlijk hoge aantallen Grote Zilverreigers bij De Banen (De Kwegt was toen verlaten i.v.m. de extreme droogte). Vrijwel al deze vogels foerageerden destijds bij de Schoorkuilen, iets meer dan 2 kilometer verderop. Toen het enige tijd later weer wat natter was, sliepen de vogels weer bij De Kwegt en foerageerde de overgrote meerderheid van de Grote Zilverreigers bij het Sarsven (ca 1 kilometer verderop) of op De Kwegt zelf.

Grote Zilverreiger, Mierlo, 11-03-2019

Foeragerende Grote Zilverreigers, Strabrechtse Heide, 19-02-2015

Het valt op dat er onder normale omstandigheden voor het foerageren regelmatig voorkeursplekken zijn waar de vogels zich vaker ophouden. Terwijl andere, ogenschijnlijk eveneens geschikte locaties, juist worden gemeden. Meerdere van deze voorkeurslocaties zijn vaak lange tijd bezet (weken), maar soms ook na korte tijd weer verlaten. Vaak worden dan weer andere voorkeurslocaties bezet. Het lijkt erop dat dezelfde vogels regelmatig op voor hen bekende vaste voorkeurslocaties aanwezig zijn. De hoeveelheid vogels op een voorkeurslocatie kan wisselen en soms duiken er ook vogels op geheel nieuwe plekken op. Grote Zilverreigers foerageren voornamelijk solitair op (gras)akkers, bij sloten, plassen, vennen, rivieren e.d. Ze worden wat minder bij kanalen gezien, behalve daar waar de oevers geschikt zijn. Soms foerageren Grote Zilverreigers in grotere groepen samen op akkers (grootste groep 32 exx, vlakbij Mariapeel eind 2009) of bij plassen/vennen. Dit heeft vermoedelijk te maken met een goed voedselaanbod op die locatie en is vaak maar van korte duur. Regelmatig staan er dan ook Blauwe Reigers bij. Meestal wanneer meerdere Grote Zilverreigers op een veld staan, foerageren ze echter niet direct samen, maar staan ze veelal verspreid van elkaar.

Foeragerende Grote Zilverreigers, Helmond, 11-03-2019

Bij slaapplekken in onze regio die verder dan 5 kilometer uit elkaar liggen, zullen maar weinig vogels van deze verschillende slaapplekken in elkaars foerageergebied terechtkomen. Op plekken waar de slaapplekken dichterbij elkaar liggen (<5km), lijkt dit wel vaker te gebeuren. In uitzonderlijke situaties, zoals bijvoorbeeld langdurige vorst, vliegen de vogels vaak verder van een slaapplek om aan voedsel te komen. De aantallen foeragerende exemplaren zullen in zo'n periode ook altijd lager zijn en de soort zal vaker bij nog niet bevroren water aangetroffen worden. Bij kort bevroren grond zullen Grote Zilverreigers ook al minder op (gras)akkers te vinden zijn.

Foeragerende Grote Zilverreigers, Leende, 21-01-2007

Grote Zilverreigers tussen de Kolganzen, Ysselsteyn, 11-01-2020

Wanneer tellen?

De beste manier om een slaapplaats te tellen is toch echt 's morgens. In de avond blijken vogels vaak nog behoorlijk laat in te kunnen vallen (dit zijn vaak vogels van verder weg), terwijl er 's ochtends slechts zelden extreem vroeg wordt vertrokken. Aantallen gemiste, laat invallende vogels, kunnen variëren van enkele exemplaren tot zelfs meer dan de helft. Ook zijn de vogels in de avond veel actiever tijdens het invallen op een slaapplaats. Verschillende exemplaren vliegen opnieuw op om ergens anders te gaan zitten of vliegen zelfs weer korte afstand van de slaapplaats weg om vervolgens weer terug te keren. Ook 's ochtends komt dit voor, maar veel minder frequent. Er zijn echter wel plekken waar het toch eenvoudiger kan zijn om 's avonds te tellen; dit betreft vaak lastig te tellen locaties waarbij de slaapplaats niet goed te zien is. De accuraatheid bij deze tellingen neemt dan ook sterk af. De beste periode om te tellen voor de hoogste aantallen is gedurende de trekperiodes augustus-november (vaak half oktober) en februari-april (vaak eind maart). De beste periode om overwinterende vogels te tellen is in de periode half november tot en met half januari.

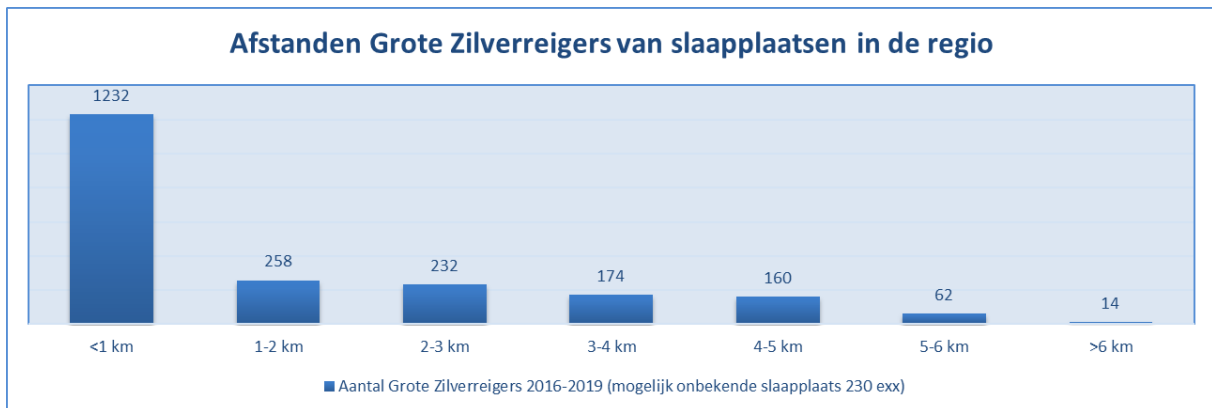
Hoe tellen?

Alvorens te gaan tellen kan men het beste eerst uitzoeken of- en waar zich eventuele slaapplaatsen bevinden en is het verstandig om eerst enkele voortellingen te doen. Dan kan alvast vastgesteld worden wat het te verwachten aantal vogels ongeveer zou moeten zijn. De eenvoudigste manier om te tellen is 's ochtends bij een slaapplaats die goed overzichtelijk is. Een aanwezigheid van minimaal 50 minuten voor zonsopkomst is een vereiste om ook vroeg vertrekkende exemplaren mee te kunnen nemen. Deze vroege vogels vertrekken zelden eerder dan 45 minuten voor zonsopkomst. 's Avonds daarentegen komt het regelmatig voor, dat een aantal vogels later dan drie kwartier na zonsondergang terugkeert naar de slaapplaats. Het weer heeft echter ook invloed op aankomst- en vertrektijden; bij donker weer zullen de vogels later vertrekken of eerder invallen.

Het is verstandig om een plek te kiezen van waar men de wegvliegende vogels (in alle richtingen) goed kan overzien. In sommige gevallen kan het mogelijk zijn dat door één persoon niet alle wegvliegrichtingen goed te zien zijn. Het wordt aangeraden om dan met meerdere personen te tellen (b.v. De Kwegt). Men kan in eerste instantie de zichtbare vogels op de slaapplaats alvast tellen; daarna de vertrekkende exemplaren. Maar let op; in vrijwel alle gevallen zijn er Grote Zilverreigers die in het donker nog niet te zien zijn en soms zijn zelfs alle vogels niet te zien in het donker. Ook zitten er af en toe andere soorten zoals Blauwe Reiger bij, die in het donker moeilijker van Grote Zilverreigers te onderscheiden zijn.

Bij grotere aantallen (10+) is het verstandig om met meerdere personen te tellen. De vogels vliegen namelijk niet altijd rechtstreeks weg. Ze verlaten meestal wel de slaapplaats, maar gaan soms een stuk verderop zitten of draaien tijdens hun vlucht nog een andere kant op, waarbij ze de slaapplaats opnieuw passeren. Soms loopt een exemplaar een stuk van de slaapplaats weg. Continu blijven kijken is dan ook een vereiste, want een dubbeltelling is snel gemaakt. 's Ochtends vertrekkende vogels vliegen over het algemeen vrij laag weg van de slaapplaats en zijn bij een plek die lastig is te overzien niet goed te tellen. Men kan er dan mogelijk beter voor kiezen om 's avonds te tellen. Bij een avondtelling dien je tot minimaal 50 minuten na zonsondergang aanwezig te blijven of feitelijk zolang het zicht het toelaat. Een aantal vogels wordt bij een avondtelling vrijwel altijd gemist door het late invallen. Maar 's avonds is de kans op Grote Zilverreigers die hoger aankomen vliegen groter en dus zijn er bij een slaapplaats die niet goed te overzien is toch mogelijk meer exemplaren te tellen.

Naast de late invallers, worden de vogels die laag aankomen vliegen ook nu vaak gemist. Vrijwel altijd zullen in deze gevallen de getelde aantallen dan ook te laag zijn. In extreme gevallen kunnen zelfs nagenoeg alle vogels gemist worden (b.v. Deurnse Peel, Bundertjes). Je kunt bij een slaapplek die wel goed te zien is, kijken of de aantallen invallende vogels kloppen met de inmiddels aanwezige exemplaren die nog zichtbaar zijn. Let wederom op; zoals ook 's ochtends kunnen enkele exemplaren niet goed te zien zijn of ze kunnen achter elkaar zitten. Het kan dan bijvoorbeeld lijken alsof er een "dikker" exemplaar zit. Omdat een aantal Grote Zilverreigers bij het invallen 's avonds vaak onrustig is, dient men, nog meer dan in de ochtend, te letten op exemplaren die opvliegen en opnieuw invallen.

Afstanden Grote Zilverreigers van slaapplekken in de Peel en Kempen (2016-2019)

Relatie foeragerende Ganzen en Grote Zilverreigers?

Hoewel er wel eens enkele Grote Zilverreigers tijdens het foerageren tussen (grotere) groepen ganzen worden aangetroffen, zijn dit in onze regio eerder uitzonderingen. De soorten lijken zich soms wel te mengen op een enkele plek die een voorkeurslocatie is voor zowel ganzen als Grote Zilverreigers. Mocht er dus een foeragevoordeel te behalen zijn, dan is dit in onze regio slechts incidenteel en mogelijk spelen daarbij andere factoren zoals de locatie ook een rol. Daarnaast staan de vogels soms ook niet direct tussen de ganzen, maar in de omgeving.

Honkvaste vogels

Een plas waarbij een slaapplek aanwezig is zal niet snel verlaten worden. Ook keren na een vorstperiode vergelijkbare aantallen Grote Zilverreigers terug op een slaapplek. Daarnaast worden bekende locaties elke winter opnieuw bezet. Dit alles lijkt erop te duiden dat slaapplekken over het algemeen bezet worden door minimaal een kerngroep van honkvaste individuen. De vogels zullen zelfs bij extreme verstoring door bijvoorbeeld werkzaamheden met graafmachines ook niet snel een plek verlaten, zolang er minimaal één redelijk geschikte oever overblijft waar niet gewerkt wordt (b.v. Beuven). Wanneer ze door extreme verstoring toch een slaapplek verlaten, zullen de vogels veelal op een nabijgelegen slaapplek gaan zitten (<5km). Mocht deze niet aanwezig zijn dan zullen de Grote Zilverreigers proberen een nieuwe geschikte plek te vinden, niet ver van de plas van de oude slaapplek. Ook dit gedrag draagt bij aan het vermoeden dat in ieder geval een deel van de vogels honkvast lijkt te zijn. Ze zijn vermoedelijk bij verstoring, vorst en/of droogte, wel eerder geneigd uit te wijken naar een andere slaapplek, wanneer deze vlakbij ligt (<3km) en beter geschikt is. De vogels blijven dan ook in de buurt van bekende vaste foerageerplekken. Het is helaas onbekend of honkvaste vogels onder normale omstandigheden ook regelmatig uitwijken naar eventuele andere slaapplekken, wanneer deze dichtbij liggen.

Grote Zilverreigers in de zomer

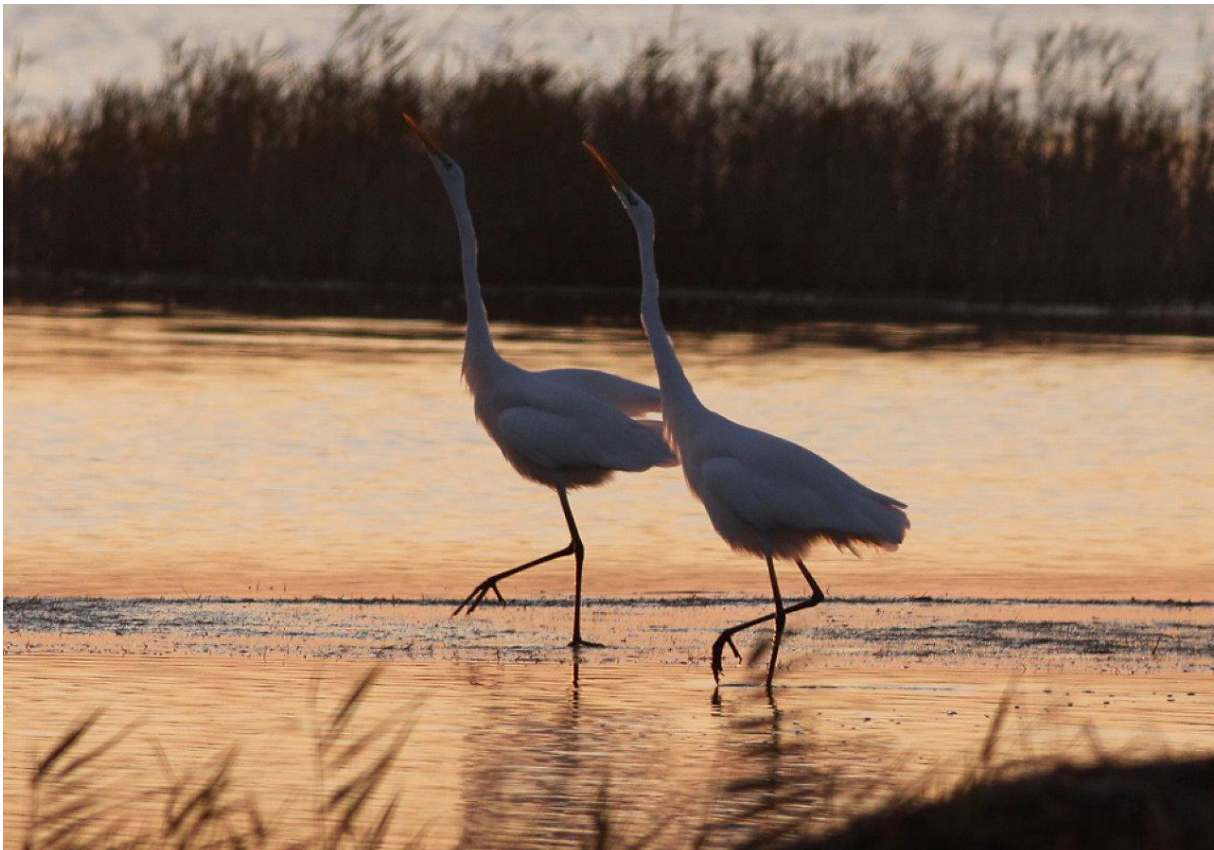
De meeste slaapplekken zullen in de zomer verlaten zijn. Het komt echter de laatste jaren steeds vaker voor dat er ook dan een paar Grote Zilverreigers op een enkele slaapplek aanwezig zijn (b.v. Beuven). Deze incidentele gasten of overzomeraars blijven dan de vaste slaapplekken gebruiken. Hoewel er wel een paar keer verdacht gedrag is waargenomen, lijkt er van mogelijke broedgevallen in onze regio vooralsnog geen sprake te zijn. De laagste aantallen zijn aanwezig van eind april tot en met half juli. De eerste trekkers kunnen vanaf half juli weer terugkeren.

Verzamelen

Het komt voor dat een (groot) gedeelte (soms alle) van de aanwezige Grote Zilverreigers na het vertrekken vanaf, of voor het vertrekken naar een slaapplek verzamelt. Dit verzamelen is telkens van korte duur, waarna de vogels vanaf de verzamelplek 's avonds naar de slaapplek vliegen of 's morgens naar de foerageerplekken vertrekken. Dit kan solitair gebeuren, maar soms vertrekken echter ook meerdere exemplaren samen. Ook bij ijsvorming komt dit verzamelen voor, de vogels staan dan vaak voor korte tijd op het ijs.

Imponeergedrag

In een aantal gevallen is van (overwinterende) Grote Zilverreigers opmerkelijk gedrag waargenomen, omschreven als imponeergedrag. Zo is enkele keren gezien dat twee vogels met gestrekte nek, opgezette veren en snavel omhoog, enige tijd (enkele minuten) om elkaar heen lopen. Waarom de vogel soms (buiten de broedtijd) dit gedrag vertonen is onbekend.

Imponeergedrag, Strabrechtse Heide, 22-10-2011

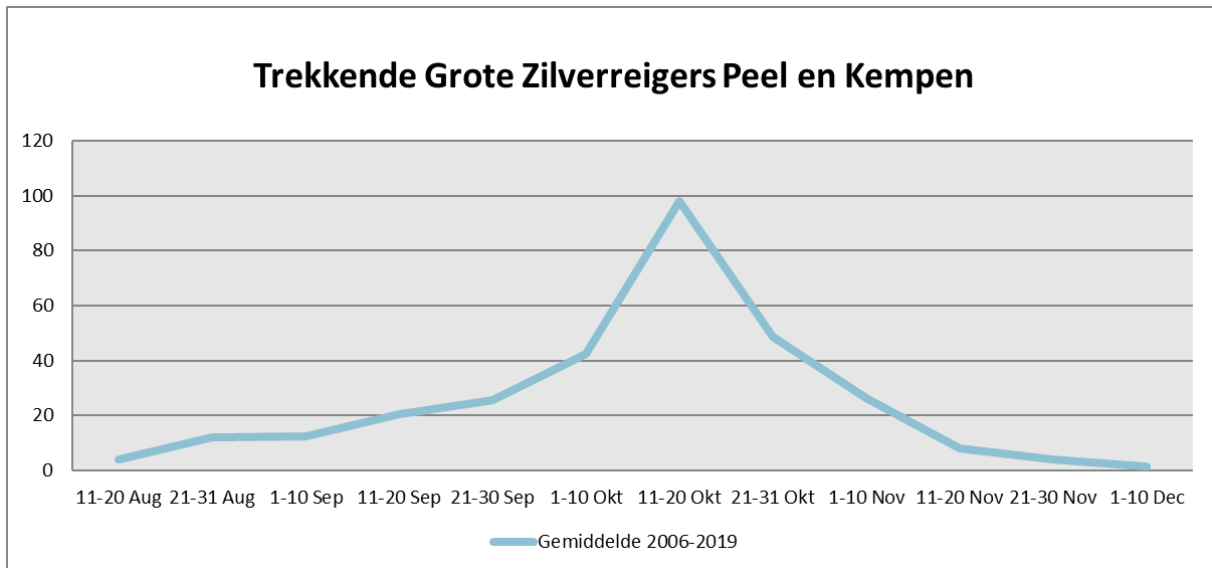
Grote Zilverreigers op trek

De aantallen overtrekkende Grote Zilverreigers variëren jaarlijks met soms wel tientallen exemplaren. In recente jaren kunnen per telpost aantallen van minimaal honderd vogels op jaarbasis gehaald worden. Ook dagmaxima van meer dan tien vogels worden steeds vaker genoteerd, maar blijven meestal beperkt tot enkele keren per jaar. Overtrekkende groepen Grote Zilverreigers zijn over het algemeen kleiner dan 10 exemplaren, maar soms wordt een grotere groep gezien. De vogels trekken voornamelijk in de periode half februari tot eind april en eind augustus tot half november. De trekpiek valt in het voorjaar vaak tussen eind maart en half april en in het najaar medio oktober. In beide trekperiodes kan eerder ook al een trek golf plaatsvinden. Deze golf kan soms al erg vroeg en best groot zijn. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de hoge aantallen die dan al op een slaapplaats aanwezig zijn. Zoals bijvoorbeeld in 2016, toen op 14 augustus al minstens 37 exemplaren geteld werden bij het Beuven. Het regionale record van 82 exx in de Mariapeel (2015) werd zelfs al gehaald op 14 februari.

Trekkende Grote Zilverreigers, Strabrechtse Heide, 29-09-2014

Doordat de bezettingsgraad van trektelposten in het voorjaar en zeker in de maand februari vaak lager is, lijkt het aannemelijk dat de aantallen trekkende Grote Zilverreigers in die periode hoger zijn dan bekend. Aangezien de Sovon slaapplaatstellingen eind februari en eind oktober gehouden worden en er in deze periode trek van Grote Zilverreigers plaatsvindt, is het maar de vraag wat de resultaten van deze tellingen zeggen over de daadwerkelijke winterpopulatie in de Peel en Kempen. Daarnaast blijken de aantallen door de hele periode, al dan niet door weersinvloeden, flink te kunnen schommelen. Meer tellingen in de periode eind november tot eind januari zouden een beter beeld van het aantal overwinterende Grote Zilverreigers in de regio kunnen geven.

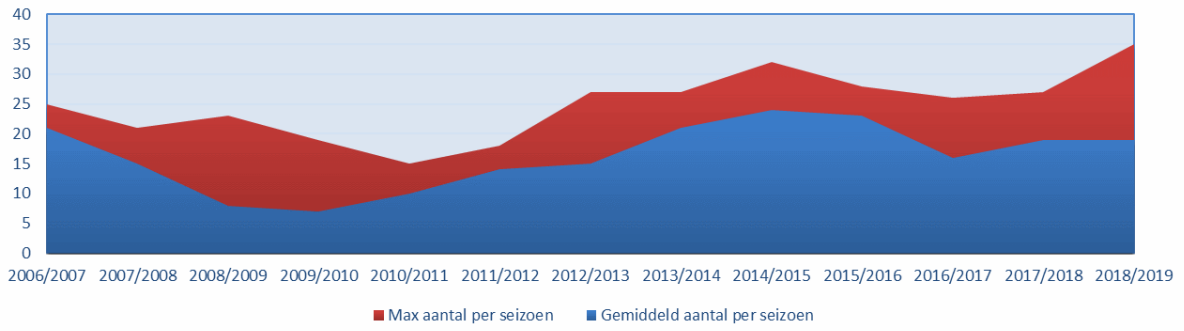
Gemiddeld aantal overtrekkende Grote Zilverreigers in de Peel en Kempen (2006-2019)

Doortrekkende groepen Grote Zilverreigers vliegen vaak in een lijn achter elkaar, soms met enkele exemplaren parallel aan deze lijn of in een V-formatie. Wanneer een groep bij een mogelijke foerageerplek vliegt, valt de deze regelmatig wat meer uit elkaar. Af en toe trekt de soort samen met Blauwe Reigers en in een enkel geval is een trekgroep met een Lepelaar waargenomen. Bij trektellingen dient men op te letten dat geen plaatselijke vogels worden meegeteld wanneer deze 's ochtends van een slaapplek vertrekken of overdag naar een andere foerageerplek vliegen.

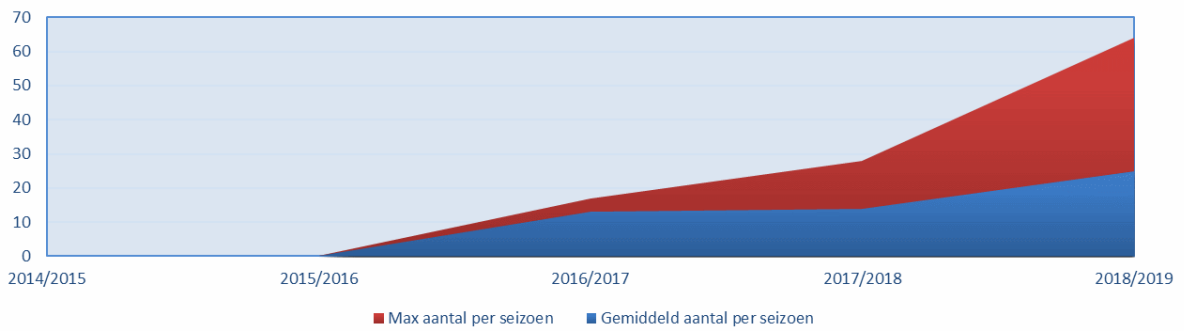

Trekkende Lepelaar en Grote Zilverreigers, Strabrechtse Heide, 03-10-2013

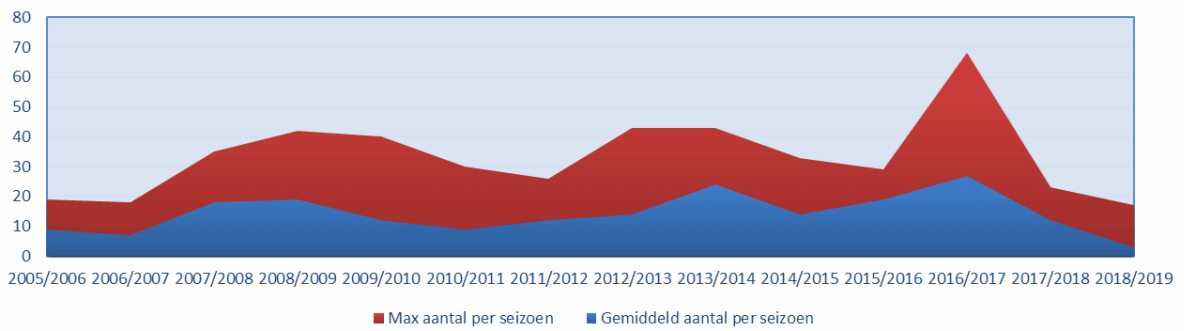
Grote Zilverreiger (slaapplaats Soerendonks Goor)

Grote Zilverreiger (slaapplaats De Kwegt)

Grote Zilverreiger (slaapplaats Beuven)

Grote Zilverreiger (slaapplaats De Banen)

